

طراحی "شهر" و "فضای شهری" ایرانی (مبانی، اصول، معیارها، نمونه‌ها)

دکتر محمد نقی زاده

(عضو هیئت علمی دانشکده هنر و معماری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی)

انتشارات خورشیدباران

تهران. ۱۳۹۵هـ.ش - ۱۴۳۷هـ.ق

- سرشناسه : نقی‌زاده، محمد، ۱۳۳۱ -
عنوان و نام پدیدآور : طراحی شهر و فضای شهری ایرانی (مبانی، اصول، معیارها، نمونه‌ها) / محمد نقی‌زاده.
مشخصات نشر : تهران: خورشیدباران، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری : ۳۷۵ ص.: مصور، جدول، نمودار.
شابک : 978-964-8515-80-0
وضعیت فهرست نویسی : فیپا
یادداشت : کتابنامه: ص. ۳۶۷.
یادداشت : نمایه.
موضوع : فضا در معماری -- ایران
موضوع : Space (Architecture) -- Iran
موضوع : شهرسازی -- ایران
موضوع : City planning -- Iran
موضوع : فضاهای عمومی -- ایران
موضوع : Public spaces -- Iran
رده بندی کنگره : NA۹۲۴۷/ن۷۴۱۳۸
رده بندی دیویی : ۷۱۱/۴۰۵
شماره کتابشناسی ملی : ۴۱۶۸۶۱۳

نشر خورشیدباران

تهران- صندوق پستی: ۱۱۹-۱۳۴۶۵
تلفن: ۰۲۱-۶۶۸۷۲۶۸۶
دورنگار: ۰۲۱-۸۹۷۷۱۲۱۲
وبگاه: www.khorshidbaran.ir
پيام‌نگار: khorshidbaran@gmail.com

طراحی "شهر" و "فضای شهری" ایرانی (مبانی، اصول، معیارها، نمونه‌ها)
مؤلف: دکتر محمد نقی‌زاده (عضو هیئت علمی واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی)
طراح: دکتر محمد نقی‌زاده
نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۵ / شمارگان: ۱۰۰۰
قیمت: ۳۰۰۰۰۰ ریال

Isbn: 978-964-8515-80-0

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۵۱۵-۸۰۰۰

کلیه حقوق این اثر متعلق به ناشر است

فهرست مطالب

۹.....	اشاره
۱۳.....	بخش اول: مبانی و مقدمات
۱۵.....	فصل اول: تعاریف و کلیات
۱۶.....	۱. ضرورت شناخت مصادیق ایرانی تعبیر و اصطلاحات
۱۸.....	۲. تأملی در اصالت معانی و مفاهیم تعبیر و اصطلاحات
۱۹.....	الف. ضرورت تدوین تعاریف بومی برای اصطلاحات و موضوعات مبتلابه زندگی
۲۰.....	ب. نمونه‌هایی از مشکلات و اشکالات
۲۵.....	ج. دسته‌بندی تعبیر (از نظر بومی یا وارداتی بودن)
۲۸.....	د. دسته‌بندی تعبیر با مقایسه مفاهیم آنها در فرهنگ‌های متفاوت
۳۱.....	هـ. نتیجه‌گیری کلی
۳۱.....	۳. تأثیر مقابل محیط بر انسان
۳۳.....	۴. تعاریف برای موضوعات عام
۳۳.....	الف. زندگی مطلوب
۳۴.....	ب. زندگی جمعی
۳۵.....	ج. شهر مطلوب
۳۶.....	د. فضا
۳۷.....	هـ. محیط، محیط زیست، محیط زندگی
۳۸.....	و. منظر
۴۳.....	ز. سیمای شهر
۴۴.....	ح. عرصه عمومی شهر
۴۶.....	ط. معماری
۴۷.....	ی. انسان
۵۰.....	۵. در خاتمه فصل
۵۱.....	فصل دوم: تدقیق تعاریف تعبیر مرتبط با شهر و طراحی شهری
۵۱.....	۱. تعبیر مرتبط با شهر
۵۲.....	الف. شهر
۵۳.....	ب. ارکان و عوامل شکل‌دهنده "شهر"
۵۵.....	ج. فعالیت‌های جاری در شهر (یا مرتبط با آن)
۵۶.....	د. شهرسازان کیان‌اند؟
۵۷.....	هـ. مراحل اصلی فرآیند ساختن شهر
۶۱.....	و. برنامه‌ریزی شهری

۶۲	ز. طراحی منظر.....
۶۳	۲. طراحی شهری و موضوعات مرتبط.....
۶۳	الف. سابقه طراحی شهری.....
۶۴	ب. فرآیند خلق فضا.....
۶۵	ج. تعریف طراحی شهری.....
۶۷	د. تعریف مختار طراحی شهری.....
۶۸	هـ. زیرمجموعه‌ها و علوم مرتبط با طراحی شهری.....
۶۹	و. مقیاس‌های طراحی شهری.....
۷۱	۳. ارتباط و سلسله‌مراتب فضا و مکان.....
۷۱	الف. فضا.....
۷۵	ب. مکان و مراتب آن.....
۷۶	ج. حس مکان.....
۷۶	د. تعلق مکان.....
۷۹	هـ. روش‌ها یا عوامل مؤثر در طبقه‌بندی مکان.....
۸۵	۴. طبقه‌بندی اصول طراحی شهر، فضای شهری و مکان.....
۸۸	۵. در خاتمه فصل.....
۸۹	فصل سوم: جنبه‌های مختلف شهر اسلامی.....
۹۰	۱. شهر "اسلامی ایرانی" یا شهر "ایرانی اسلامی" یا "....."
۹۲	۲. هدف بحث: ریشه‌یابی "شهر اسلامی" و "شهر آرمانی اسلام".....
۹۳	۳. کلیاتی در باره شهر.....
۹۷	۴. اجمالی در باب شهر آرمانی.....
۹۹	۵. موضوعات اصلی و روش بهره‌گیری از متون.....
۱۰۴	۶. بازه‌های اصلی شهر آرمانی اسلام در کلام الهی.....
۱۰۴	الف. مبانی شهر آرمانی اسلام.....
۱۰۵	ب. ارکان شهر اسلامی.....
۱۰۸	ج. الگوی شهر آرمانی اسلام.....
۱۱۲	د. صفات شهر اسلامی.....
	هـ. اصول و راهبردهای طراحی و برنامه‌ریزی و مدیریت شهر اسلامی (چشم‌انداز شهر
۱۱۴	آرمانی اسلام).....
۱۱۵	۷. نتیجه‌گیری.....

۱۱۹	بخش دوم: مراتب اصول طراحی شهر و فضاهای شهری.....
۱۲۱	فصل چهارم: اصول معنوی و باطنی طراحی.....

۱۲۲	۱. معنویت‌گرایی (ارجحیت معنویت بر مادیت)
۱۲۳	۲. وحدت (وحدت در کثرت)
۱۲۵	الف. برخی از روش‌های ظهور وحدت
۱۲۷	ب. جلوه‌های وحدت در شهر
۱۲۹	۳. تسبیح‌گویی
۱۳۰	۴. زیباآفرینی
۱۳۳	۵. تذکرده‌ی
۱۳۶	۶. احراز هویت خاص
۱۳۸	الف. مراتب هویت شهر و ویژگی‌های آنها
۱۳۹	ب. رابطه هویت انسان و آثارش
۱۴۱	ج. مراحل شکل‌دهنده و متحول‌کننده هویت و علل و مسیرهای تحول هویت
۱۴۲	۷. جمال‌گرایی و کمال‌جویی
۱۴۴	۸. هدایت
۱۴۵	۹. حس حیات (سرزندگی)
۱۴۹	۱۰. میانه‌روی
۱۵۰	۱۱. احتراز از کبر و سودستی
۱۵۱	۱۲. تواضع
۱۵۲	۱۳. سایر اصول
۱۵۳	۱۴. در خاتمه فصل
۱۵۵	فصل پنجم: اصول عینی و محسوس طراحی
۱۵۶	۱. زیبایی بصری
۱۵۷	۲. نوآوری و نوگرایی
۱۵۸	۳. تعادل
۱۶۱	۴. مرکزیت
۱۶۴	۵. تنوع
۱۶۵	۶. هماهنگی
۱۶۸	۷. اندازه و تناسب
۱۷۰	۸. توازن
۱۷۰	۹. سلسله‌مراتب
۱۷۳	۱۰. حدود و حرایم
۱۷۵	۱۱. درجه محصوریت
۱۷۷	۱۲. سادگی
۱۸۰	۱۳. خوانایی، وضوح و شفافیت

۱۸۸	۱۴. انعطاف‌پذیری
۱۸۹	۱۵. هم‌زیستی با طبیعت
۱۹۳	۱۶. تباین و تضاد
۱۹۴	۱۷. تقارن
۱۹۶	۱۸. امنیت
۱۹۸	۱۹. چشم‌انداز
۲۰۱	۲۰. دسترسی
۲۰۳	۲۱. جلوه‌های اصول سایر طبقات
۲۰۳	۲۲. در نیمه فصل
۲۰۵	فصل ششم: اصول فکری طراح شهر
۲۰۶	۱. تعالی حیات
۲۰۷	۲. کرامت انسا
۲۰۸	۳. تجردگرایی
۲۰۹	۴. کمال‌گرایی
۲۰۹	۵. آرمان‌گرایی
۲۱۰	۶. نمادگرایی
۲۱۱	۷. تقوا
۲۱۲	۸. حیا
۲۱۳	۹. زمینه‌گرایی
۲۱۴	۱۰. آینده‌نگری
۲۱۴	۱۱. جمع‌گرایی
۲۱۸	۱۲. جمع‌بندی فصل
۲۱۹	فصل هفتم: اصول مدیریتی طراحی
۲۲۰	۱. تعاملات انسانی و اجتماعی
۲۲۲	۲. روزآمدی و کارایی
۲۲۳	۳. حفاظت
۲۲۴	۴. کمال‌گرایی (و تکمیل)
۲۲۴	۵. اصلاح
۲۲۵	۶. تقویت معنوی
۲۲۷	۷. فرآیندنگری
۲۲۸	۸. زیاداداری
۲۲۸	۹. جامع‌نگری
۲۳۰	۱۰. تقویت سرمایه‌های اجتماعی

۲۳۰	۱۱. پایش مداوم
۲۳۲	۱۲. امر به معروف عملی
۲۳۳	۱۳. امکان‌سنجی مطلوبیت و تحقق‌پذیری طرح‌ها و پروژه‌ها
۲۳۴	۱۴. در خاتمه فصل
۲۳۵	فصل هشتم: اصول خاص طراحی هر عنصر و فضای شهری
۲۳۶	۱. پویایی (القاء حرکت برای خیابان)
۲۳۹	۲. ایستایی (القای سکون برای میدان‌ها)
۲۳۹	۳. درون‌گرایی و برون‌گرایی
۲۴۱	۴. خلوت، شلوغی یا خصوصیت
۲۴۲	۵. تناسب بللمان و کف‌سازی
۲۴۳	۶. فراشه رفتاری
۲۴۳	۷. قابلیت تجمع
۲۴۴	۸. در خاتمه فصل
۲۴۵	بخش سوم: رویه‌ها، نمونه‌ها و آموزش
۲۴۷	فصل نهم: برخی روش‌های کاربرد اصول طراحی شهری
۲۴۷	۱. بهره‌گیری مناسب از نمادهای نشانه‌ها و رموز
۲۵۰	۲. احراز یا تقویت هویت
۲۵۱	۳. توجه به تازگی و طراوت
۲۵۳	۴. اقناع ادراکات حسی
۲۵۵	۵. ارتقای حسن مکان
۲۵۵	۶. اهتمام در تقویت سرمایه‌های اجتماعی
۲۵۶	۷. فقدان شمایل‌ها
۲۵۶	۸. توجه متعادل به نیازهای انسان
۲۵۷	۹. برقراری ارتباط انسان با طبیعت
۲۵۸	۱۰. موضوعات خاص در مقایسه با ارزش‌های فرهنگی
۲۵۹	۱۱. بری بودن از زشتی‌ها
۲۵۹	۱۲. در خاتمه فصل
۲۶۱	فصل دهم: نمونه ۱: باغ هستی
۲۶۲	۱. انگیزه و هدف
۲۶۴	۲. اجمالی از مراحل هستی
۲۶۶	۳. هندسه کلی "باغ هستی"
۲۶۷	۴. حریم "باغ هستی"

۲۶۸	۵. محدودهٔ اول: ورودی "باغ هستی".....
۲۶۸	۶. محدودهٔ دوم: هستهٔ اصلی "باغ هستی".....
۲۶۹	الف. قلمرو بیرونی (نماد زندگی جسمانی).....
۲۷۱	ب. قلمرو درونی (نماد زندگی معنوی).....
۲۷۵	۷. محدودهٔ سوم "باغ هستی".....
۲۷۷	۸. کاربری‌های قلمروهای مختلف "باغ هستی".....
۲۷۷	۹. اصول و مبانی نمادها.....
۲۷۷	الف. م. تع.....
۲۷۸	ب. راه مستقیم.....
۲۷۸	ج. عناصر طبیعی.....
۲۸۱	۱۰. نکاتی در باب "باغ هستی".....
۲۸۳	۱۱. در خاتمه.....
۲۸۵	فصل یازدهم: نمونه ۲ تبدیل سخن به مکان.....
۲۸۶	۱. مبنای ایدهٔ کلی طرح.....
۲۸۸	۲. بنیادحوزه‌بندی "۱۴" گانه و عناصر (قلمروهای "۱۴" گانه و نقاط عطف "۱۲" گانه).....
۲۹۰	۳. نام‌گذاری قلمروها، مبانی و محدودیت آنها.....
۲۹۴	۴. کاربری‌ها و عناصر اصلی قلمروهای چهارگانه و نقاط عطف دوازده‌گانه.....
۳۰۱	۵. سیاست‌های کلی.....
۳۰۳	۶. کاربری‌ها و عناصر اصلی طراحی مسیر.....
۳۰۳	الف. کاربری‌های ناسازگار و انتقال آنها.....
۳۰۴	ب. کاربری‌های لازم.....
۳۰۶	ج. کاربری‌های خاص.....
۳۰۷	۷. ضوابط و تقسیمات اصلی آن.....
۳۰۷	الف. ضوابط عام.....
۳۱۱	ب. ضوابط خاص قلمروها و نقاط عطف.....
۳۲۵	۸. نمونه‌هایی پیشنهاد شدند.....
۳۲۹	فصل دوازدهم: آموزش شهرسازی و غیرشهرسازان.....
۳۳۱	۱. اهمیت آموزش شهرسازی.....
۳۳۳	۲. اجمالی در باب موضوعات مطرح در قلمرو شهر "سازی".....
۳۳۴	۳. شهر "سازی" و مراتب آموزش.....
۳۳۵	۴. اصلی‌ترین موضوعات مطرح در قلمرو شهر "سازی".....
۳۳۸	۵. تحولات آموزش شهرسازی.....
۳۴۵	۶. نتیجه‌گیری.....

۳۴۹	فصل سیزدهم: در خاتمه
۳۵۳	۱. تنظیم و تدوین برنامه آموزشی مناسب
۳۵۴	۲. تنظیم و تدوین قوانین اجرایی مناسب
۳۵۶	۳. تأسیس تشکیلات مدیریتی و اجرایی کارآمد
۳۵۷	۴. جامعیت و تعادل برنامه‌های کشوری
۳۵۷	۵. پیشنهاد نهایی
۳۵۹	فهرست‌ها
۳۶۰	۱. فهرست آیات و احادیث
۳۶۰	الف. فهرست آیات
۳۶۰	ب. احادیث قدسی
۳۶۱	ج. احادیث نبوی ص
۳۶۱	د. احادیث علوی
۳۶۲	۲. فهرست اسکیماها
۳۶۲	۳. فهرست تالیفات
۳۶۴	۴. فهرست جداول
۳۶۴	۵. فهرست نقشه‌ها
۳۶۵	۶. فهرست نمودارها
۳۶۷	مراجع